

SPRAWOZDANIA

DOI: 10.31648/pl.11886

GRZEGORZ IGLIŃSKI

University of Warmia and Mazury in Olsztyn

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1548-9211>

e-mail: grzegorz.iglinski@uwm.edu.pl

Sprawozdanie z ogólnopolskiej literaturoznawczej i kulturoznawczej konferencji naukowej „»Trzecia misja« (*Third Mission*) i transfer wiedzy w literaturoznawstwie i naukach humanistycznych” (Olsztyn, 13–14 grudnia 2024 roku)

W 2022 roku obecna prodziekan Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, pani dr hab. Aneta Jachimowicz, prof. UWM, zainicjowała spotkania literaturoznawców. Ich głównym celem była zarówno integracja społeczności akademickiej Wydziału, jak też wymiana doświadczeń naukowych oraz inicjowanie wspólnych i międzyfilologicznych projektów badawczych. Pierwsze spotkanie miało miejsce dnia 25 listopada 2022 roku, a drugie – 1 grudnia 2023 roku. Już w czasie tych sympozjów podjęto zagadnienie roli literatury i literaturoznawstwa w obliczu zmian edukacyjnych i społecznych, kwestię przedkładania rezultatów ekonomicznych nad praktykowanie humanistyki oraz problem wpływu badań na otoczenie społeczno-gospodarcze.

Trzecie spotkanie literaturoznawców przekształciło się w ogólnopolską konferencję, w której wzięli udział nie tylko pracownicy naukowo-badawczy Instytutu Literaturoznawstwa UWM, lecz również badacze i badaczki z innych ośrodków naukowych. Za organizację sesji odpowiadały dwie panie prodziekan: dr hab. Aneta Jachimowicz, prof. UWM (Katedra Literatury i Kultury Krajów Niemieckojęzycznych) oraz dr hab. Joanna Chłosta-Zielonka, prof. UWM (Katedra Literatury Polskiej). Obrady odbywały się na Wydziale Humanistycznym UWM w Olsztynie.

Tytuł konferencji – nomen omen – „»Trzecia misja« (*Third Mission*) i transfer wiedzy w literaturoznawstwie i naukach humanistycznych”, nie wyznacza nowego pola badawczego, lecz wskazuje na rozszerzenie powszechnych zadań uniwersytetów obejmujących transfer wiedzy i odpowiedzialność społeczną. „Misja

ta – jak piszą organizatorki w piśmie przewodnim – polegająca na integracji uniwersytetów ze społeczeństwem, stała się w ostatnich latach ważnym ogniwem chociażby ewaluacji nauki. Tylko te ośrodki badawcze, które wykazały realny wpływ na środowisko pozaakademickie, uzyskały uprawnienia do nadawania tytułów naukowych. W literaturoznawstwie trzecia misja odnosi się do społecznej odpowiedzialności uniwersytetów, która wykracza poza ich tradycyjne zadania badawcze (pierwsza misja) i dydaktyczne (druga misja). Obejmuje działania, poprzez które uniwersytety aktywnie przyczyniają się do rozwoju społecznego, kulturalnego, gospodarczego i politycznego. W literaturoznawstwie może dotyczyć komunikacji naukowej, projektów kulturalnych i współpracy z instytucjami, programów edukacyjnych dla publiczności, doradztwa i ekspertyz. Trzecia misja podkreśla zatem znaczenie studiów filologicznych i literaturoznawczych dla społeczeństwa i służy temu, aby wyniki studiów literackich były skuteczne nie tylko w świecie akademickim, ale także w całym społeczeństwie”.

Konferencję otworzyła dyrektor Instytutu Literaturoznawstwa dr hab. Ewa Kujawska-Lis, prof. UWM. Pierwsze trzy wystąpienia uczestników miały miejsce w ramach obrad plenarnych. Najpierw zabrała głos dr hab. Aneta Jachimowicz, prof. UWM, która w referacie *Czym jest „trzecia misja”? Podejście teoretyczne* nakreśliła istotę zjawiska „trzeciej misji” oraz jej związek z ideą transferu wiedzy. Odniosła się też do „trzeciej misji” na wyższych uczelniach krajów niemieckojęzycznych.

Problematykę społecznej odpowiedzialności nauki podjęła następnie dr hab. Barbara Czarnecka (Uniwersytet w Białymstoku) w wystąpieniu zatytułowanym *„Aktywna kultura pamięci” w programie „Społeczna odpowiedzialność nauki”*, a prof. dr hab. Zbigniew Chojnowski (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) przedstawił osobiste doświadczenia związane z aktywnością badawczą i popularyzatorską jako krytyka literackiego oraz historyka literatury na Warmii i Mazurach.

Po przerwie obrady odbywały się już w dwóch sekcjach. W sekcji pierwszej spotkanie zainicjowała dr Klaudia Muca-Malek (Uniwersytet Jagielloński) referatem *Opowiedzieć niepełnosprawność. Literaturoznawstwo wobec narracji o doświadczeniu niepełnosprawności*. Przedmiotem swojego zainteresowania badaczka uczyniła społeczny charakter literaturoznawstwa związany z zaangażowaniem w promowanie idei emancypacyjnych, a wspierany przez rozwijające się od początku XXI wieku kulturowe studia o niepełnosprawności. Interpretacja współczesnych narracji o niepełnosprawności zmusza do uwzględnienia kontekstu społecznego, przez co sama staje się wykładnią wyczułoną na sprawy społeczne.

Problem o zbliżonym charakterze pojawił się także w kolejnym referacie: *„W nowym stylu” – współczesne przekształcenia baśni kanonicznych wobec*

wyzwań baśnioterapii, na przykładzie wybranych renarracji baśni Hansa Christiana Andersena poświęconych doświadczeniu niepełnosprawności. Jego autorka, dr Aldona Zańko (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) zwróciła uwagę na potencjał współczesnych literackich renarracji kanonicznych baśni tradycyjnych jako narzędzi do wykorzystania w tzw. baśnioterapii, rozumianej w znaczeniu metody terapeutycznej mającej na celu niesienie wsparcia psychicznego dzieciom i dorosłym. Badaczka oparła się na analizie dwóch anglojęzycznych utworów zainspirowanych dziełami Andersena: Munro Sickafoose, *Knives* (1995) oraz Michael Cunningham, *Steadfast, Tin* (2016).

Dr Sabina Kowalczyk-Wesołowska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) zaproponowała w swoim wystąpieniu, mającym tytuł *Przykłady wykorzystania badań nad staropolską wiedzmą w polskiej szkole*, sposoby uatrakcyjnienia zajęć dla dzieci z wykorzystaniem różnogatunkowych staropolskich tekstów. Propozycje dydaktyczne oparła nie tylko na literaturze przedmiotu, ale też na własnych doświadczeniach i obserwacjach, wynikających między innymi z dyskusji z nauczycielami języka polskiego i historii, rozmów ze studentami UWM oraz prowadzenia warsztatów dla dzieci w ramach Olsztyńskich Dni Nauki i Sztuki. Badaczka postanowiła odwołać się do mody na literaturę fantasy, aby przybliżyć młodzieży na poły fantastyczne postaci występujące w literaturze dawnej, a obecnie kojarzone na przykład z feminizmem.

Dr Anna Jarmuszkiewicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) podjęła inny problem – *Cyfryzacja a ograniczony dostęp do tekstów kultury: wyzwania prawa autorskiego*. Badaczka upomniała się o reformy i regulacje prawne dotyczące tzw. dzieł porzuconych. Jeśli właściciel praw przestał dzieła te dystrybuować, to rozpatrzyć należałoby propozycje swobodnego ich udostępniania – w przeciwnym razie utwory takie okażą się niedostępne dla czytelników i badaczy. Dawne umowy wydawnicze nie przewidywały dystrybucji w formie elektronicznej. Brak cyfrowych kopii dzieł porzuconych grozi wypadnięciem ich z publicznego obiegu. Stąd tak istotne są zmiany w prawie autorskim, aby można było digitalizować i upowszechniać teksty z myślą o długotrwałym zachowaniu kultury.

Krytyczny stosunek wobec kryterium wpływu w naukach humanistycznych i społecznych, a tym samym „trzeciej misji”, zaprezentowany został w referacie *Intertekstualność – interdyscyplinarność – transfer: o próbach czynienia nauki poddaną*, przedstawionym przez dr hab. Bernadettę Żynis, prof. UPS (Uniwersytet Pomorski w Słupsku). Autorka uważa za niedobry pomysł skupianie się na pragmatycznym wymiarze nauki kosztem jej teoretycznego statusu i postępu. Taki sposób myślenia prowadzi do merkantylizacji nauki. Powtarzany jest błąd, który już raz wystąpił w naszej historii i spowodował kryzys.

Dr Bruno Luigi (Katolicki Uniwersytet Lubelski) spróbował odpowiedzieć na pytanie zawarte w tytule swoich rozważań: *Czy inne podejście do badań literackich może zmienić otaczającą nas rzeczywistość?* Badacza zainspirowały słowa włoskiego intelektualisty Eugenio Montale. Literatura powinna uwolnić się z „klatki” czystej teorii, aby wznieść się w realny świat, gdzie można ją umiejętnie zastosować. „Ponowne wykorzystanie” teorii lub tekstu wzbogacane jest rzeczywistym, konkretnym doświadczeniem. Dzięki temu czytelnik lub nowy autor, stosując teorię w realnym świecie, uczy się i znajduje inny punkt widzenia. Wszystko to powinno stanowić podstawę rozwoju człowieka.

Inne pytanie postawiła w tytule swojego referatu dr Justyna Tuszyńska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), mianowicie: *Jak możemy dziś badać polską literaturę gejowską? Perspektywa badacza, narzędzia, kontekst.* Zdaniem badaczki, literatury gejowskiej nie sposób analizować w oderwaniu od kontekstu społeczno-politycznego czy kulturowego. Można ją uznać za zjawisko globalne lub zróżnicowane lokalnie. W Polsce stan badań koncentruje się przede wszystkim na początkowym etapie jej rozwoju, tzw. literaturze sublimacyjnej, a więc na odtwarzaniu korzeni tej literatury, rekonstrukcji jej historii. Warto zaś zastanowić się obecnie nad możliwościami badania twórczości drugiej fazy, tzw. literatury emancypacyjnej. W tym przypadku trzeba uwzględnić fakt powoływania archiwów i muzeów LGBTQ+, tworzenia gejowskich przewodników miejskich, wprowadzania queerowych narracji w kinie i produkcjach Netflix. To kontekst nieunikniony.

Dr Anna Krawczyk-Łaskarzewska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) poddała analizie kolejny trend zauważalny we współczesnej kulturze. W prezentacji *A-pop, k-pop czy pop globalny? – transakcje, przepływy, konflikty* przyjrzała się różnym aspektom południowokoreańskiej muzyki popularnej oraz jej staraniom o podbicie rynku muzycznego w USA. K-pop potraktowany został nie tylko z punktu widzenia cech i ograniczeń gatunkowych, ale też jako projekt geopolityczny i subkultura o ponadnarodowym charakterze.

W sekcji drugiej obrady zaczęły się od wystąpienia dr Aleksandry Wójtowicz (Instytut Badań Literackich PAN) – *Od literaturoznawstwa architektonicznego do humanistyki architektonicznej.* Literaturoznawstwo architektoniczne – według wyjaśnień badaczki – koncentruje się na tekstowych zapisach doświadczania przestrzeni przez człowieka, w celu wsparcia gremiów decyzyjnych zarządzających przestrzenią miejską. Nastawione jest zatem na konkretne zadanie związane z zagospodarowaniem lub rewitalizacją przestrzeni miejskiej i oferuje wyniki badań architektom, urbanistom, urzędnikom. Natomiast humanistykę architektoniczną należy rozumieć jako inicjatywę edukacyjno-badawczo-publiczną w zakresie

potrzeb dzisiejszej humanistyki, obszaru nauk technicznych i działań społecznych, stojących wobec wyzwań wynikających z polityki zrównoważonego rozwoju przy jednoczesnym zachowaniu dziedzictwa kulturowego.

Dr hab. Iwona Maciejewska, prof. UWM (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) przedstawiła *Wyzwania i szanse związane z realizacją zadania nr 12 projektu naukowego o egodokumentach rodziny Czapskich: „Przygotowanie materiałów źródłowych z ich naukową charakterystyką pod kątem dostępu online”*. Chodzi o projekt finansowany z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki i internetowe udostępnienie opracowanych w jego ramach osiemnastowiecznych źródeł rękopiśmiennych autorstwa rodziny Czapskich. Wypowiedź badaczki zmierzała do pokazania, jak cyfrowa forma publikacji może wpłynąć na odbiór społeczny egodokumentów i do jakich działań potrafi zainspirować odbiorców.

Dr Aleksandra Makowska (Uniwersytet Łódzki) w raporcie *Trzecia misja w humanistyce: projekty trójstronne zrealizowane na Wydziale Filologicznym w ramach Science Hub UŁ* przybliżyła nową inicjatywę Uniwersytetu Łódzkiego, której celem jest wspieranie współpracy trójstronnej pomiędzy studentami, pracownikami naukowymi oraz partnerami zewnętrznymi. Przykładem stały się projekty wspierające empatyczną komunikację osób z niepełnosprawnościami, ułatwiające aklimatyzację obcokrajowców w Polsce oraz popularyzujące współczesną literaturę emigracyjną. Autorka dowiodła, że studenci nauk humanistycznych umieją wykorzystać swoją wiedzę i umiejętności w praktycznych zastosowaniach, odpowiadając na potrzeby właściwych podmiotów spoza uczelni.

Nową koncepcję omówiła również dr Mariola Wilczak (Instytut Badań Literackich PAN). Jej referat *Komunikacja naukowa i współpraca badawcza na przykładzie projektu „Polonistyka wobec wyzwań współczesnego świata”* pozwolił zapoznać się z trzyletnim projektem realizowanym od 12 kwietnia 2024 roku przez IBL PAN, we współpracy z badaczami i badaczkami wywodzącymi się z różnych instytucji krajowych i zagranicznych. To projekt polonistyki zaangażowanej, związanej z takimi obszarami, jak literaturoznawstwo architektoniczne, humanistyka medyczna i medycyna narracyjna, ekokrytyka i studia o niepełnosprawności. Uczestnicy przekazują swoją wiedzę w formie artykułów i wywiadów, podcastów, newsletterów i seminariów tematycznych, ale także opracowywanych sukcesywnie eksperckich, tematycznych kolekcji bibliograficznych. Głównym miejscem publikacji tych treści jest „Biuletyn Polonistyczny” jako platforma online. Pomysł „Polonistyki wobec wyzwań współczesnego świata” ma ułatwić nawiązanie kontaktów i podjęcie współpracy, uświadomić organizacjom społeczno-gospodarczym korzyści płynące ze zdobyczy polonistyki i zwiększyć zainteresowanie absolwentami studiów polonistycznych.

W referacie *Od mashupu do cineclashu: przypadek „Apocalypse Oz”, czyli odkrywanie Josepha Conrada przez popkulturę* dr hab. Ewa Kujawska-Lis, prof. UWM (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) wykorzystała przypadek krótkometrażowego filmu *Apocalypse Oz* (2006) w reżyserii Ewana Telforda, który łącząc dialogi pochodzące z dzieła Francisa Forda Coppoli *Apocalypse Now* (1979, pol. *Czas apokalipsy*) oraz z musicalu Victora Fleminga *The Wizard of Oz* (1939, pol. *Czarnoksiężnik z Oz*), stworzył nową jakość filmową (tzw. *cineclash*). Ponieważ obie te źródłowe realizacje opierają się na tekstach literackich, odpowiednio na utworze Josepha Conrada *Heart of Darkness* (1899, pol. *Jądro ciemności*) oraz powieści L. Franka Bauma *The Wonderful Wizard of Oz* (1900, pol. *Czarnoksiężnik z krainy Oz*), to film Telforda może służyć jako inspiracja dla nauczycieli do omawiania współczesnych przeobrażeń w sztuce (muzyka, literatura, film) oraz zachęcania uczniów do własnych eksperymentów twórczych lub poznawania prozy Conrada za pośrednictwem różnych tekstów kultury. Naukowe odkrywanie nieznanych dzieł, jak wspomniany film Telforda, a następnie transfer wiedzy na ich temat wpisuje się w trzecią misję badań literaturoznawczych.

Oczywiście nie trzeba od razu sięgać aż tak daleko, bowiem na odkrycie i popularyzację czeka również twórczość regionalna, na którą wskazała w swoim wystąpieniu dr hab. Joanna Chłosta-Zielonka, prof. UWM (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), mając na uwadze pisarstwo kobiece Warmii i Mazur. W referacie *O potrzebie upowszechniania badań nad kobiecym piśmiennictwem na Warmii i Mazurach po 1945 roku* przywołała takie nazwiska, jak Emilia Sukertowa-Biedrawina, Maria Zientara-Malewska, Otylia Grothowa, Władysława Knosała, Cecylia Vetulani, Wanda Pieniężna, Irena Kwinto, Maryna Okęcka-Bromkowa, Halina Kurowska. To bardzo zróżnicowane teksty – od wspomnień, poezji i prozy po legendy i reportaże.

Pewnego rodzaju odpowiedzią na powyższy referat okazała się prezentacja zespołowego projektu naukowo-edukacyjnego i popularyzacyjnego „Zapomniane pisarki polskie – odkrywanie utraconej historii”, dokonana najpierw przez dr hab. Beatę Walęciuk-Dejnekę, prof. UwS (Uniwersytet w Siedlcach), a potem doktora mgr. Jacka Drażkiewicza (Uniwersytet w Siedlcach). Przejawem tej inicjatywy jest internetowa baza wiedzy, mająca za cel upowszechnianie w środowisku pozaakademickim informacji i wyników badań dotyczących zapomnianych pisarek. Baza udostępnia zdigitalizowane materiały, popularyzuje w społeczeństwie sylwetki autorek, przybliża ich wkład w dzieje regionu i kraju, w edukację i naukę, tradycję narodową czy tożsamość. Z tej podwójnej prezentacji można było dowiedzieć się, co już zostało zrobione i jakie zarysowują się dalsze perspektywy rozwoju projektu. Działania podejmowane w ramach bazy wiedzy są bowiem otwarte.

Wszystkie omówione do tej pory referaty z pierwszego dnia konferencji wiązały się z tematem przewodnim, czyli „trzecią misją”. Obrady wieczorne w obu sekcjach poświęcone zostały jednak osobnym zagadnieniom badawczym realizowanym przez uczestników sesji.

W sekcji pierwszej spotkanie rozpoczęła prof. dr hab. Iryna Betko (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), wygłaszając referat *Typologiczne podobieństwa życia i twórczości Lesi Ukrainki i Mariny Cwietajewej*. Badaczka wyróżniła szereg czynników zbliżających do siebie poetki wymienione w tytule wystąpienia: pochodzenie, wiedza, zdolności, poliglotyzm, prace przekładowe, ale też kompleks matki i walka z gruźlicą. I co najważniejsze – obie autorki po nowatorsku zgłębiały w swoich utworach wątki mitologii antycznej i literatury średniowiecznej oraz tematy rodzimej historii i folkloru. Skłania to do szczegółowych badań porównawczych.

W referacie *Pejzaże Juana Rulfa – na podstawie opowiadania „Luvina”* prof. dr hab. Beata Tarnowska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) poddała analizie tekst meksykańskiego pisarza i fotografika, pochodzący ze zbioru *El llano en llamas* (1953, pol. *Równina w płomieniach*), stanowiący preludeum do słynnej powieści *Pedro Páramo* (1955). W interpretacji badaczki tytułowa Luvina, wieńcząca białymi domkami martwe wzgórze, jest nie tylko kwintesencją pustki, samotności, nędzy i rozpacz – przywodzi na myśl odgródzone od świata jałowe infernalne miejsce.

Referat *Niemiekojęzyczna literatura Pruskiej Litwy jako część litewskiej kultury narodowej*, wygłoszony przez dr Alinę Kuzborską (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), oparty został na przykładzie Ludwiga Rhesy (1776–1840), teologa ewangelicko-augsburskiego, profesora uniwersytetu w Królewcu, poety, folklorysty, tłumacza, orędownika kultury litewskiej w Królestwie Pruskim. Badaczka przedstawiła podwójny patriotyzm Rhesy jako poety języka niemieckiego, któremu bliska była kultura ludowa Litwinów Pruskich. Jej zdaniem, współczesna litewska recepcja Rhesy odzwierciedla zwrot w postrzeganiu kultury narodowej – język przestał odgrywać kluczową rolę.

Obrady wieczorne w sekcji drugiej zaczęły się od wystąpienia dr Barbary Sapały (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), która przygotowała referat *Literatura dziecięca w Polsce i w Niemczech – wnioski z porównania ujęcia wybranych problemów współczesnego świata*. Było to podsumowanie kilkuletnich badań porównawczych dotyczących obecności i sposobu przedstawienia wybranych aspektów i tematów (między innymi edukacja regionalna i europejska, postać Mikołaja Kopernika) w książkach dla młodszych dzieci w Polsce i w Niemczech. Literaturze tej przyglądano się tutaj pod kątem przypisywanych jej zadań edukacyjnych.

O pracy porównawczej, o innym jednak charakterze, opowiedziała również mgr Iga Cemer-Matysiewicz (Uniwersytet w Białymstoku), występująca z referatem *Dwie reprezentacje, dwie kontrowersje: „Fabryka mucholapek” Andrzeja Barta i „King of the Jews” Leslie Epsteina*. Opierając się na dwóch narracjach o Holokauście, spróbowała odpowiedzieć na pytanie, do jakiego stopnia wyobraźnia autora beletrystyki powinna mieć swoje granice. W porównywanych utworach ukazuje się ta sama kontrowersyjna postać – Mordechaj Chaim Rumkowski, przełożony Starszeństwa Żydów w łódzkim getcie. Badaczka powróciła do liczącego już kilkadziesiąt lat dylematu, czy pisanie fikcyjnych powieści o Zagładzie nie zagraża zachowaniu pamięci, czy nie sprawia, że fakty zacierają się, a powtórzone wielokrotnie kłamstwa, stają się prawdą.

Referat *Trudne relacje między superbhaterami a ratowanymi*, który zaprezentował dr Tomasz Jacheć (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), wypełniła analiza współczesnych amerykańskich filmów o superbhaterach w kontekście stosunku „ratujący – ratowani”. Badacz zauważył, że relacje między uciskanymi a ich odkupicielami w monomitycznych opowieściach XXI wieku wahają się od podstawowej gościnności do otwartej wrogości. Podał więc badaniu czynniki i zmienne przyczyniające się do złożonych relacji między uciskanymi, instytucjami reprezentującymi uciskanych i superbhaterami.

Tak zakończył się pierwszy dzień konferencji. Drugiego dnia obrady odbywały się wyłącznie w sekcjach. W sekcji pierwszej temat przewodni pojawił się w czterech początkowych wystąpieniach.

Dr hab. Iwona Kurz, prof. UW (Uniwersytet Warszawski) w referacie *Samowiedza i etos. Humanistyczne zaangażowanie (na podstawie badań empirycznych)* oparła się na wynikach badań jakościowych przeprowadzonych przez zespół Społeczne Obiegi Wiedzy Akademickiej (SOWA). Zainteresowała się sposobem, w jaki zaangażowani we współpracę z otoczeniem społecznym badacze i badaczki postrzegają siebie. Przedstawiła również motywacje, emocje i gratyfikacje z tą współpracą związane. Podstawą rozważań stało się kilkadziesiąt wywiadów jakościowych przeprowadzonych w kilku ośrodkach akademickich, co miało pozwolić na rozpoznanie samowiedzy pracowników naukowych, ich odniesienia do etosu i kilku kwestii być może przez nich niedostrzeganych.

Pracom tego samego zespołu SOWA, badającego pozaakademickie obiegi wiedzy humanistycznej, przyjrzał się dr hab. Krzysztof Abriszewski, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) w referacie *Trzecia misja i trzeci policjant. Akademicka wiedza w społecznych obiegach i rekomendacje dla trzeciego kryterium*. Zrelacjonował wyniki działań grupy dotyczące rozumienia przez akademików i akademickich pojęcia „wiedzy” oraz przedstawił wstępną listę rekomendacji

związanych ze zmianą kryterium wpływu społecznego w procesie ewaluacji nauki. Uciekając się do powieści Flanna O'Briena *The Third Policeman* (1967, pol. *Trzeci policjant*), wykazał, że w trzecim kryterium doszło do wytworzenia dobrze skonstruowanych, eleganckich modeli praktyk wiedzy, które w konfrontacji z rzeczywistością społeczną okazują się całkowicie nieracjonalne.

O projekcie SOWA wypowiedziała się także dr hab. Agata Skórzyńska, prof. UAM (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) w referacie *Uniwersytet i jego „otoczenie”? Społeczna ontologia obiegów wiedzy i doświadczenia praktyczne*. Na podstawie wyników badań zespołu wyjaśniła różnice w rozumieniu społecznych zadań humanistyki w zależności od tego, którą z kategorii opisu przyjmujemy za wiążącą: kategorię „trzeciej misji”, kategorię społecznego wpływu nauki czy kategorię współpracy z tzw. społecznym otoczeniem uniwersytetu. Każda z nich bowiem, mimo że w wielu oficjalnych dyskusjach i dokumentach występują wspólnie – wyznacza nieco inne pole semantyczne i niesie ze sobą inne konsekwencje dla praktyki humanistyki akademickiej. Referentka zdała relację z funkcjonowania tych kategorii w świadomości badaczy i badaczek, z którymi prowadzone były wywiady w ramach projektu SOWA, a następnie skonfrontowała realne doświadczenia uspołeczniania i upowszechniania wiedzy akademickiej (opisywane w wywiadach) z obowiązującym obecnie modelem ewaluacji wpływu społecznego (trzecie kryterium).

Mgr Agnieszka Świątłowska (Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Rewers, Gdańsk) wygłosiła referat *Rola MOOC w upowszechnianiu wiedzy o literaturze. Przykłady i możliwości*. Była to prezentacja Masywnych Otwartych Kursów Online (MOOC), popularyzujących literaturę oraz literaturoznawstwo i skierowanych do odbiorców o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych. Podczas wystąpienia omówione zostały kursy, które w przystępny sposób łączą teorię z praktyką, wykorzystując nowoczesne metody dydaktyczne oraz interaktywne narzędzia. Autorka przedstawiła również sylwetki prowadzących i opinie uczestników.

Wszystkie pozostałe referaty w obu sekcjach wykraczały już poza temat przewodni konferencji. W sekcji pierwszej zapoczątkował je dr Radosław Supranowicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), wystąpieniem zatytułowanym *Nowa rzeczywistość na tzw. Ziemiach Odzyskanych w zwierniadle „Tygodnika Powszechnego” z lat 1945–1949*. Pokazał, w jaki sposób w powojennej polskiej prasie podejmowano problematykę przesunięcia polskich i niemieckich granic na zachód, ruchy migracyjne, przekształcenia narodowościowe oraz zagospodarowywanie nowych polskich ziem na zachodzie i północy kraju. Za przykład posłużył „Tygodnik Powszechny”, podkreślający polskość przyznanych Polsce terenów i ukazujący nowego ich mieszkańca (często zagubionego i wyalienowanego).

Dr Magdalena Grabowska (Uniwersytet Gdański) oparła się na prasie współczesnej i przedstawiła temat *Apostazja w polskich reprezentacjach medialnych: krytyczna analiza dyskursu o apostazji w mediach z nurtu konserwatywnego i liberalnego*. Wykorzystała artykuły z lat 2008–2024, publikowane na łamach tygodników „Newsweek”, „Polityka”, „Tygodnik Powszechny”, „Gazeta Polska”, „Sieci” oraz „Do Rzeczy”, a także w kwartalniku „Krytyka Polityczna”, dwumiesięczniku „Polonia Christiana”, dzienniku „Gazeta Wyborcza” i jej magazynach „Duży Format” oraz „Wysokie Obcasy”, w serwisach „Wyborcza.biz” oraz „prawo.pl”, na portalach „Onet”, „Aleteia” i „Oko Press”. W swojej pracy badaczka posłużyła się modelem Krytycznej Analizy Dyskursu, umożliwiającym zbadanie, w jaki sposób język oraz struktury tekstowe odzwierciedlają, tworzą i wzmacniają relacje władzy oraz ideologie obecne w społeczeństwie.

Powyższe wystąpienie o apostazji zamknęło obrady w sekcji pierwszej. W sekcji drugiej nie było referatów podejmujących temat przewodni konferencji. Spotkanie rozpoczął dr hab. Sławomir Studniarz, prof. UWM (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) odczytem *Powieść Cormacka McCarthy’ego „The Road” a „amerykański dyskurs środowiskowy”*. Podjął się udowodnienia, że postapokaliptyczny utwór McCarthy’ego *The Road* (2006, pol. *Droga*) wykracza poza granice gatunku i wyrasta z ważnej i żywotnej tradycji literackiej, jaką jest „amerykański dyskurs środowiskowy” (oznaczający dzieła odnoszące się do świata przyrody i traktujące o relacjach między człowiekiem a środowiskiem naturalnym). W swojej analizie badacz wydobyl ekologiczne przesłanie powieści, co usytuowało jego rozważania w modnym obecnie nurcie ekokrytyki.

Inną metodą posłużyła się dr Dorota Gładkowska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), dowiodło tego jej sprawozdanie *Przestrzeń kunsztownie modelowana. Wzorce i pierwowzory dzisiejszej literatury w angielskiej poezji dawnej*. Analizom nadała badaczka charakter wielowątkowy, nierzadko interdyscyplinarny, zakorzeniła je w kontekście kulturowym epok dawnych, od okresu staroangielskiego do końca XVII wieku. Zakres wypowiedzi objął nie tylko tzw. wiersze-kształty czy szeroko rozumianą wczesnobarokową *poesis artificiosa*, ale przede wszystkim obrazowość wynikającą z istoty wczesnych liryków angielskich, z układów tekstowych zagadek poetyckich, ze swoistej architektury tekstu na poziomie pojedynczego wiersza, grup wierszy lub cyklu.

W pespektywie badawczej dr Anny Kwiatkowskiej (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), która wygłosiła referat *Powiązania między współczesnym tekstem Kirsty Gunn a twórczością Katherine Mansfield*, znalazły się dwie pisarki pochodzące z Nowej Zelandii. Badaczka zauważyła, że w eksperymentalnej powieści *Caroline’s Bikini* (2018) autorstwa Gunn istnieją nawiązania i do

konceptu miłości dworskiej, i do typowych motywów prozy modernistycznej, takich jak samotność czy alienacja, realizowanych w sposób charakterystyczny dla opowiadań Mansfield. Pokazała więc, w jaki sposób Gunn odwołuje się do twórczości Mansfield, aby opowiedzieć ponadczasową historię o potrzebie bliskości i o doświadczaniu samotności. Obie pisarki podobnie angażują czytelnika w proces stopniowego odsłaniania złożonych stanów emocjonalnych postaci. Wynika stąd paradoksalny wniosek, że Gunn, choć krytyczna w swojej powieści wobec reguł rządzących budową tekstów literackich, przychyliła się do techniki narracyjnej Mansfield z początku XX wieku.

Dr Michał Urbanowicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) omówił realizowane przez siebie projekty badawcze, które podporządkował wspólnemu tytułowi: *Brytyjskie utwory szpiegowskie w transmedialnym ujęciu narratologicznym – hybrydyczność gatunkowa oraz związki z rzeczywistością pozatekstową*. Przyjął transmedialne rozwiązanie genologiczne, w którym pojęcie gatunku odnosi się bezpośrednio do struktury fabuły, umożliwiającej zestawianie materiału literackiego z filmowym oraz gramami komputerowymi. Wyjaśnił, że szeroko rozumiane narracje szpiegowskie wchłaniają elementy różnych konwencji fabularnych. Ta skomplikowana hybrydyczność jest sprzężona z szeregiem czynników, między innymi z centralnym motywem szpiegowania, sposobami kreowania postaci tajnego agenta, rozbiciem gatunku na podgatunek realistyczny i sensacyjny, jak również z właściwą pisarzom tendencją do tematycznego podążania za aktualnymi wydarzeniami politycznymi z rzeczywistości pozatekstowej.

Przedmiotem referatu *Obrazy wewnętrznej emigracji według Friedricha Recka-Malleczewena* dr Renaty Trejnowskiej-Supranowicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) stał się Reck-Malleczewen (1884–1945) jako autor literatury opozycyjnej w czasach Trzeciej Rzeszy i reprezentant nurtu tzw. emigracji wewnętrznej. Przywołane zostały dwie jego zbeletryzowane powieści historyczne: *Bockelson. Geschichte eines Massenwahns* (1937, pol. *Bockelson. Historia masowego obłądu*) oraz *Charlotte Corday. Geschichte eines Attentates* (1938, pol. *Charlotte Corday. Historia zamachu*), ażeby pokazać stosowaną przez tego pisarza technikę kamuflażu służącą do obrazowania współczesności. W rozważaniach badaczka uwzględniła również pośmiertnie opublikowany dziennik twórcy z lat 1936–1944 *Tagebuch eines Verzweifelten* (1947, pol. *Dziennik lat trwogi. Świadectwo wewnętrznej emigracji*), będący jej zdaniem dowodem wyobcowania, trafnie obrazującego pojęcie „emigracji wewnętrznej”.

Dr Halszka Lelen (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) zwróciła uwagę na walory edukacyjne powieści fantastycznonaukowej Herberta George’a Wellsa *The First Men in the Moon* (1901, pol. *Pierwsi ludzie na księżycu*),

wynikające z jego własnych doświadczeń w zawodzie nauczyciela. Referat badaczki Wellsowska *burleska lunarna „Pierwsi ludzie na księżycu” i jej potencjał edukacyjny* miał na celu prześledzenie możliwych sposobów wykorzystania dzieła Wellsa do nauczania języka polskiego i języka angielskiego na drugim i trzecim etapie edukacyjnym. Przedstawiony został wieloraki potencjał dydaktyczny tego tekstu, możliwość prowokowania dwutorowego odbioru, kształtowania dystansu humorystycznego, skłaniania czytelnika do zmiany postrzegania kultury i jej procesów. Intencją wypowiedzi było też pokazanie zalet wynikających z rozszerzenia kanonu lektur szkolnych (w zakresie języka polskiego) o utwór skłaniający do myślenia na temat korelacji między naturą a cywilizacją – oraz zaproponowanie jego użycia (a zarazem innej prozy Wellsa) na lekcjach języka obcego.

Obrady w sekcji drugiej zakończyły się wystąpieniem dr Katarzyny Szere-mety (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), która przedstawiła *Rozwój Twitteratury w kontekście intermedialności*. Obiektem jej postępowania badawczego stało się zjawisko „Twitter fiction”, występujące w badaniach nad intermedialnością. Dotyczy prozy narracyjnej o proveniencji cyfrowej, pojawiającej się przede wszystkim w sieci, a dopiero wtórnie w formie drukowanej. Autorka referatu zauważyła, że jedną z ciekawszych odmian czy trendów w takiej twórczości są parodystyczne streszczenia dzieł należących do kanonu literatury światowej. W swojej prezentacji omówiła więc ewolucję wspomnianego wariantu gatunkowego literatury cyfrowej, którego hybrydyczność wynika z zetknięcia się odmiennych form publikacji tekstów. Odwołała się również do najbardziej popularnych utworów, rozpatrując je między innymi w kontekście różnych systemów semiotycznych, zmiany medium czy odniesienia do innego porządku kulturowo-społecznego.

Po wygłoszeniu wszystkich referatów przewidzianych w drugim dniu literaturoznawczego sympozjum nastąpiło podsumowanie całości konferencji. Nie ulega wątpliwości różnorodność wypowiedzi. Z tematem przewodnim („trzecia misja”) powiązane były bezpośrednio 23 odczyty, odbiegało od niego lub łączyło się z nim pośrednio 15 prezentacji.

Stanowiska wobec „trzeciej misji” okazały się rozbieżne, oscylowały od akceptujących po krytyczne. W większości przypadków miały charakter konstruktywny, łączyły się z konkretnymi projektami lub propozycjami jej wypełniania lub modyfikowania. Ten rodzaj misyjności może, ale też nie musi być kłopotliwy dla humanistyki.

Pozostałe referaty stanowiły przede wszystkim charakterystykę badań prowadzonych aktualnie i indywidualnie przez pracowników jednostek naukowych, świadczyły o zainteresowaniach tematycznych i metodologicznych wyborach.

Horyzont badawczy był rozległy – od literatury dawnej po współczesną, obejmujący kilka obszarów językowych, uwzględniający różne formy gatunkowe, rozciągający się po publicystykę, film, muzykę, Internet, ogarniający zjawiska interdyscyplinarności, transmedialności czy intermedialności. Prawdziwe bogactwo humanistyczne.